

Enerji piyasalarındaki liberalizasyon sürecinin, kanunda öngörülenden çok daha yavaş ve zorlu yaşanmakla birlikte, artık geri dönülemez bir noktada olduğunu söyleyen PETFORM (Petrol Platformu Derneği) Genel Sekreteri **Altan Kolbay**, 2010'da, arama-üretim sektörünün Petrol Kanunu'na kavuşması, doğalgaz piyasasında da liberalizasyon sürecinin kararlılıkla sürdürülmesi hedefini benimseyen yasal değişikliklerin yapılmasını beklediklerini söyledi.

2009 Petrolde '**belirsizlik**' Doğalgazda '**geçiş yılı**' oldu

On yıllık geçmişe sahip olan PETFORM'un Türkiye'nin enerji alanındaki liberalizasyon sürecine etkisini ve yasal düzenlemelere olan katkısını öğrenebilir miyiz? Bu noktada çalışma gruplarınızın faaliyetlerinden de söz eder misiniz?

PETFORM'un temelleri, 2000 yılında, yani enerji sektöründeki radikal dönüşüm sürecinin hemen başlarında atıldı. Derneğimizin kuruluşunu tetikleyen temel saik, enerji sektörünün içine girdiği bu büyük dönüşümde özel sektörü tek bir çatı altında buluşturmaktır, 'yapıcı öneri paketleri' oluşturarak bunları ilgili kamu kurumları ve kamuoyu ile paylaşmaktır. Nitekim geçtiğimiz 10 yılda petrol ve doğalgaz piyasalarındaki tüm kanun ve ikincil mevzuat değişikliklerinde özel sektörün görüş ve önerilerinin kamuya yansıtılmasında kilit bir rol üstlendik. Dernek bünyesinde, üyelerimizin yatırımlarını yoğunlaştırdığı sektörlerle paralel olarak iki ana çalışma grubumuz bulunuyor: Birincisi, 'Arama - Üretim Grubu'. Bu çalışma grubunda, yurt içinde ve dışında petrol ve doğalgaz arayan ve üreten şirketler bulunuyor. İkincisi ise, doğalgaz toptan satış ve ithalatı yapan şirketlerin oluşturduğu 'Gaz Grubu'. Çalışma grupları periyodik olarak toplantılar yapıyor, bu toplantılar neticesinde hazırlanan raporlar,

Yönetim Kurulu'nun onayı doğrultusunda ilgili kamu kurumlarıyla paylaşıyor. Ayrıca üyemiz arama - üretim şirketlerinin büyük yatırımlarının olduğu jeotermal alanına da kaymak, Türkiye'de jeotermal yatırımları olan şirketleri de PETFORM çatısı altında toplamak ve bir 'Jeotermal Grubu' bünyesinde o sektöre ilişkin görüş ve önerilerde oluşturmak istiyoruz.

Türkiye'nin çok büyük oranda dışa bağımlı olduğu petrol ve doğalgaz üretimi nedir? Bu konudaki potansiyel hakkında güncel bilgileri alabilir miyiz?

Bu noktada ülkemizin enerji sektörü verilerine bir göz atmanın ve büyük resmi ortaya koymanın faydalı olduğuna inanıyorum. 1990 yılında 52,9 milyon tep (ton eşdeğeri petrol) olan birincil enerji talebimiz, 2008 yılı itibarıyla 106,2'ye yükselmiş. Yani sadece 18 yılda ikiye katlanan bir enerji talebiyle karşı karşıyayız. Peki, bu talep artışı hangi kaynaktan karşılandı diye baktığımızda gördüğümüz tablo pek

de olumlu değil. Zira aynı dönemde enerji ithalatımız neredeyse 3 katına yükselirken, yerli üretimimiz sadece %13 yükselmiş. Yerli üretim ile talep arasındaki fark da, yerli üretimin toplam talebi karşılama oranını yarı yarıya düşürmüştü; 1990 yılında toplam enerji talebimizin %48'ini kendi kaynaklarımızdan karşılarken, 2008 yılında bu oran %27'ye kadar gerilemişti. Genel perspektifte dışa bağımlı-

liğımız artarken, her bir enerji kaynağı bazındaki kırılımda fosil yakıtlara (kömür, petrol ve doğalgaz) bağımlılığımız da artmış. Toplam enerji tüketimimiz içerisinde fosil yakıtların oranı şu anda %91 seviyesinde. Kömürde tüketimimizin yaklaşık yarısını yerli kaynaklardan sağlamakla birlikte, petrol ve doğalgaz üretimimiz maalesef çok düşük düzeylerde.

Peki, petrol ve doğalgaz üretimimiz neden hala çok düşük düzeylerde seyrediyor? Biz, arama - üretim sektöründe faaliyet gösteren özel şirketlerin temsilcisi sektörel kuruluş olarak, temel sorunun, ülkemizde petrol olup olmaması değil, olan petrolü üretmek için rasyonel politikalar geliştirip geliştirmede olduğuna inanıyoruz. Maalesef bu konuya ilişkin tartışmalar her daim Türkiye'de petrol olup olmadığı üzerinden yürütülüyor. Ancak yüzeysel tartışmalardan başınızı kaldırıp gerçekleştirilen sondajlara baktığınızda, ülkemizin petrol rezervlerini arama yolunda dünyadaki muadillerimize oranla maalesef çok az yatırım yapıldığını görüyoruz.

YAPISAL SORUNLARIN 2 AYAĞI VAR: 'JEOLOJİK RİSK' VE 'HUKUK RİSK'

Cumhuriyetimizin kuruluşundan 2007 yılı sonuna kadar ülkemizde toplam 3 bin 458 adet kuyu açılmış. Petrol Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 1954 yılından günümüze bakalım; yıllık ortalaması 65 kuyu ediyor. Dünyada her yıl ortalama 20 bin kuyu açıldığı hesaba katıldığında, dünyadaki sondaj yatırımlarından Türkiye'nin aldığı payın sadece binde 3 olduğunu görürsünüz. Üretimde tablo daha da vahim: Zirve noktasının yakalandığı 1991 yılında Türkiye'de 4,4 milyon ton petrol üretildi. Aradan geçen 19 yılda petrol endüstrisinde teknoloji ve bilgi birikiminde büyük bir sıçrama yaşanmasına rağmen ülkemizde üretim tam yarısına düştü. 1970'lerde 3 milyon ton, 1990'larda

4 milyon ton üretilen bu topraklarda şu anda ancak 2,2 milyon ton civarında üretim yapabiliyoruz. Açık ve net olarak ifade etmek isterim ki bu durum, ülkemizdeki petrolün tükenmesinden değil, yatırımların tükenmesinden kaynaklanıyor. Türkiye enerji sektöründe tam anlamıyla yatırım patlaması yaşanırken arama - üretim yatırımları her geçen gün azalıyor, burada yapısal bir problem var demektir.

Biz, PETFORM olarak, yapısal problemin iki ayağı olduğuna inanıyoruz: Birincisi, Türkiye'nin taşıdığı 'jeolojik risk', ikincisi ise 'hukuki risk'. Jeolojik riskin aşılması için yeni keşifler yapılması, daha da önemlisi yeni bir 'vizyon' geliştirilmesi gerekiyor. Örneğin; şu ana kadar ülkemizin

karasal alanlarının %20'si, deniz alanlarımızın ise sadece yüzde birinde arama faaliyeti yürütülmüş. Yani Türk topraklarının %80'inin, denizlerimizin ise %99'unun petrol ve gaz potansiyeli hakkında elle tutulur bir veriye henüz sahip değiliz. Bu alanlarda gerek TPAO gerekse yerli - yabancı özel şirketlerin katılımıyla kapsamlı ve uzun vadeli bir veri toplama ve bunu müteakip sondaj faaliyeti planı hazırlanıp yürürlüğe konduğu takdirde ülkemizin petrol potansiyelini tam anlamıyla ortaya çıkarabileceğimize inanıyorum.

Bu noktada bir Irak, bir Kuveyt olmadığımız aşikâr. Ancak petrol zenginini değiliz diye sahip olduğumuz rezervleri çıkarmamanın da hiçbir

mantıklı açıklaması olamaz. Hukuki riskin aşılması yolunda atılacak en önemli adım da, hala TBMM gündeminde bekleyen 5574 sayılı Türk Petrol Kanunu'nun tüm sektör oyuncularının üzerinde uzlaşacağı bir revizyondan geçirilerek bir an önce yasalaşmasıdır. Ancak bu sayede 3 yıldır sektördeki yaşanan büyük belirsizlik havası giderilmiş, potansiyel yatırımcıların önünü görmesi sağlanmış olur. Zira şu anda sektör, hala 1954 yılında yürürlüğe girmiş, tam 56 yıl öncesinin bilgi birikimi ve yatırım ortamına göre hazırlanmış 6326 sayılı Petrol Kanunu'yla ağır aksak yürümeye çalışıyor. Yarım asırlık bir kanunla 2009 yılının Türkiye'sinde petrol üretimi için yerli - yabancı yatırımcı çekilemeyeceğinin çok açık olduğunu düşünüyorum.

Nabucco ile ilgili somut çalışmalar ne durumda? Nabucco imzalarının ardından Türkiye'nin Rusya ile yaptığı anlaşmalar alternatif olarak değerlendirilmişti. Bu konuda okuyucularımızı aydınlatır mısınız?

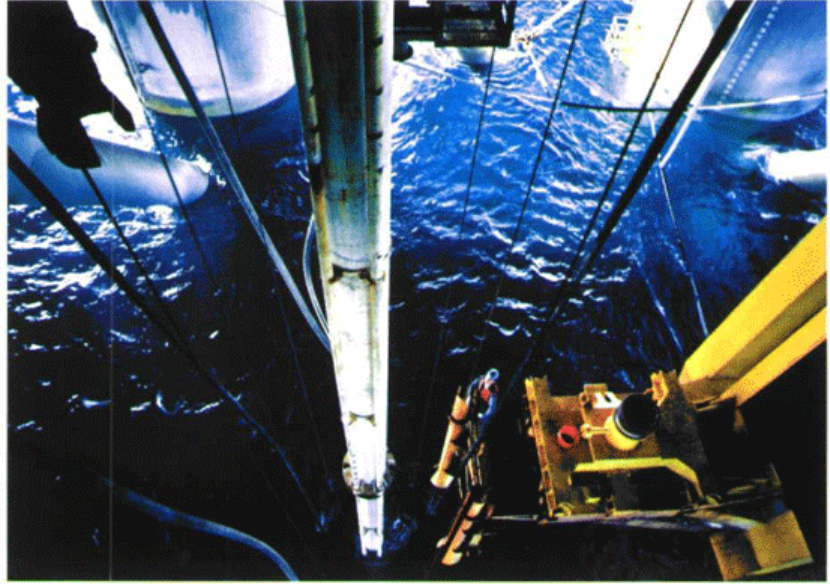
Nabucco anlaşmasının Temmuz 2009'da Ankara'da imzalanmasının ardından yoğun bir sürece girildiğini görüyoruz. Anlaşma uyarınca ülkemizde de önümüzdeki günlerde Nabucco Ulusal Şirketi kurulacak. Tabii bunlar işin prosedürel tarafı. Projenin gerçekleşmesinde en önemli eşik ise, projeye hangi kaynaktan gaz sağlanacağını netleşmesiyle aşılabilecek. Sözlemlerden anladığımız kadarıyla ilk aşamada Azerbaycan'dan gelecek 8 milyar metreküple hattın faaliyete geçirilmesi, sonraki aşamalarda kademe olarak diğer üretici ülkelerin katılımıyla arzın artırılması planlanıyor. Tabii bu noktada Azeri gazının Nabucco mu, yoksa Rusya'nın alternatif hatlarından mı Avrupa'ya ulaştırılacağı, Irak'ta stabilizasyonun ne zaman sağlanıp ihracata başlanabileceği düzeyde üretime erişileceği, İran'ın projeye dâhil olup olmayacağı gibi çok ciddi ve birbirleriyle iç içe geçmiş

birçok sorunun üstesinden gelinmesi gerekiyor. Bunlara ilaveten geçtiğimiz yıl tüm dünyayı sarsan ekonomik krizin Avrupa'da doğalgaz tüketimine vurduğu darbeyi, yani Nabucco'nun ulaşmak istediği piyasadaki daralmayı da hesaba katmak gerekiyor. Dolayısıyla önümüzdeki aylarda uluslararası arenada yoğun bir enerji diplomasisine şahit olacağımız kesin. Türkiye'nin hem Nabucco bağlamında Avrupa Birliği ile hem de Güney Akım bağlamında Rusya Federasyonu ile kurduğu yakın ilişkileri de bu yoğun enerji diplomasisi içerisinde mümkün olan tüm kartları masada tutmak şeklinde değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum.

'BİR BORU HATTININ OLMAZSA OLMAZLARI VARDIR'

Petrol ve doğalgaz konularında AB, Rusya, Azerbaycan, İran ve elbette ABD ekseninde Türkiye'nin pozisyonunu değerlendirir misiniz?

Bizim özel sektör oyuncuları olarak ülkemizin hangi projede ne şekilde yer alması gerektiğine ilişkin bir görüş belirtmemizin doğru olmayacağına inanıyorum. Nihayetinde bu konuda inisiyatif, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığımızdadır. Yalnız bu noktada şunu ifade etmek istiyorum: Boru hatları konusunda gerek enerji sektöründe gerekse medyada yaşanan tüm tartışmaların Nabucco - Güney Akım cepheleşmesi bağlamında değerlendirilmesinin çok yüzeysel olduğuna inanıyorum. Zira boru hatları, politik yönü ön planda olan bir konu olmakla birlikte, aynı zamanda onlarca farklı bileşeni bulunan teknik de bir konu. Bu bileşenlerin neler olması gerektiği konusunda ülkemizde büyük bir boşluk olduğu düşüncesinden hareketle, PETFORM bünyesinde bu konuda önemli deneyim sahibi kişilerin katılımıyla bir 'Transit Çalışma Grubu' oluşturduk.

Grup, siyasi polemikleri tamamen bir kenara iterek konuya salt 'yatırımcı gözü'yle yaklaştı ve işin hukuki alt yapısının objektif olarak nasıl olması gerektiği konusuna odaklandı. Yaklaşık 3 ay süren fikir teatileri neticesinde ortaya 'Türkiye Üzerinden Gaz Transiti Geliştirilmesi' başlıklı bir görüş metni çıktı ve bu metin, Haziran 2009'da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın bilgisine sunuldu. Metinde bir transit düzenlemesinin içermesi gereken 4 temel ilkeyi sıraladık: Gaz konusunda uzun vadeli işbirliği, ayrımcılık yapılmaması, şeffaflık ve maliyetleri yansıtan objektif bir tarife mekanizması. Bunlar, güzergâhı, kapasitesi, ortaklık yapısı nasıl olursa olsun, bir boru hattı projesinin olmazsa olmazları. Artık konunun politik tarafından tartışmalara dalmaktan kurtulup diğer taraflarını da göz önüne alan daha yapıcı ve teknik tartışmaların yürütülmesi gerektiği kanaatindeyim.

2009 yılının özel sektör açısından bir değerlendirmesini yapar mısınız? Özel sektör olarak beklentilerinizi de alabilir miyiz?

2009 yılı, arama - üretim sektörü açısından belirsizliğin devam ettiği bir yıl oldu diyebiliriz. Zira Ocak

2007'de Meclis'te kabul edildikten sonra 4 maddesi veto edilen 5574 sayılı Türk Petrol Kanunu'na ilişkin çalışmalarda pek mesafe kaydedemedik. Kanun, sektörün kanayan yarısı durumunda ve maalesef bir yılı daha aynı şekilde geçirdik. Doğalgaz piyasası açısından ise 2009 yılı çok önemli bir 'geçiş yılı' oldu diyebiliriz. Zira 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu'nda öngörülen Kontrat Devri ihalesi neticesinde 4 özel şirketin piyasaya girişi süreci tamamlandı. Şu anda BOTAŞ dâhil 5 oyunculu bir piyasa mekanizması ve LNG şirketlerinin de oyuna dâhil olduğu rekabetçi bir yapı var.

Liberalizasyon süreci, kanunda öngörülenden çok daha yavaş ve meşakkatli yaşanmış olmakla birlikte, artık geri dönülemez bir noktada olduğumuz da aşikâr. 2010 yılına ilişkin temennilerimiz, arama - üretim sektörünün ihtiyaç duyduğu Petrol Kanunu'na kavuşması, doğalgaz piyasasında da liberalizasyon sürecinin kararlılıkla sürdürülmesi hedefini benimseyen kanuni değişikliklerin yapılması. Her iki temennimizin, nihayetinde ülkemize yatırım, vatan-daşımıza ise rekabet avantajı sağlayacağına inanıyorum.